

ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ

У статті на прикладі країн Північної Європи розглядаються сучасні тенденції модернізації європейської соціальної держави під впливом глобалізаційних процесів та світових економічних криз. Визначаються основні відмінності у подоланні кризових явищ між скандинавськими країнами та іншими країнами Західної Європи. Особлива увага приділяється ролі накопиченого досвіду у вирішенні сучасних проблем функціонування держави загального добробуту. Зокрема, порівнюється державна економічна та соціальна політика країн Північної Європи під час фінансових криз 90-х рр. ХХ століття та першого десятиліття ХХІ століття.

Ключові слова: соціальна держава; Північна Європа; економічна криза; глобалізація; модернізація; економічна політика; соціальна політика.

Розбудова соціальної держави в Україні, труднощі та протиріччя, які пов'язані з цим процесом, змушують вітчизняних дослідників активно вивчати досвід побудови соціальної держави у суспільствах країн Західної Європи. Одним із найкращих прикладів можуть слугувати скандинавські держави. Оскільки, вже протягом багатьох років країни Північної Європи стабільно, за різними оцінками, потрапляють до найвищих рейтингів якості життя у світі. Так, на сьогодні Норвегія, у сенсі розподілу національного багатства і рейтингу якості життя, є найбільш заможною і найбагатополучнішою країною в світі. Не на багато відстають від неї сусіди зі «скандинавського чотирикутника» – Швеція, Данія і Фінляндія. Тому, важливо зрозуміти причини такої високої ефективності соціальних держав країн Північної Європи.

Проблема соціальної держави є досить частим фігурантом у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. Роботи вітчизняних та російських дослідників, у більшості своїй, зосереджені на теоретичних аспектах соціальної держави, а також на спробах впровадження різноманітних теоретичних моделей соціальної держави у практику вітчизняного державного будівництва та державного управління. Натомість, зарубіжні вчені, зокрема скандинавські, у своїх дослідженнях більшу увагу приділяли викликам та проблемам, які постали перед державою загального добробуту в кінці ХХ – на початку ХХІ століть. Досліджувалися впливи економічних криз [див.: 19–23; 25; 28], глобалізаційних процесів [див.: 18; 26], співвідношення особливостей загальноєвропейської та скандинавської соціальної політики [див.: 24; 27]).

Вітчизняні та російські вчені звернули більш детальну увагу до даних проблем лише після економічної кризи 2008 року. Зокрема, в роботах Н. Антюшиної [1], А. Волкова [2], В. Геєця [3], Н. Захарова [5],

О. Ковалю [7], Н. Хоми [15] здійснюються спроби дослідити вплив економічних криз на особливості функціонування європейської соціальної держави.

Проте, згадані роботи вітчизняних дослідників носять досить загальний характер, оскільки намагаються, по-перше, охопити весь спектр держав країн Західної Європи та, по-друге, охарактеризувати якомога більше чинників, які впливають на кризові явища в соціальній державі. Тому, вони дуже цінні з позиції розуміння концептуальних підходів до трансформації/модернізації змісту соціальної держави, але залишається відкритими питання: які відмінності кризових явищ у різних моделях соціальної держави; які сектори економіки та сфери соціальної держави зазнали найбільшого впливу; яким чином і як конкретно система державного управління долала кризові явища, чи накопичився досвід боротьби з ними; яким чином криза/модернізація соціальної держави вплинула на перебіг політичних процесів.

Тому у даній статті спробуємо конкретизувати питання кризи соціальної держави, поставивши наступні цілі: по-перше, визначити динаміку впливу лише економічних криз на зміст соціальної держави (в період 90-х рр. ХХ ст. – перше десятиліття ХХІ ст.); по-друге, встановити характер антикризових заходів на прикладі державної політики конкретних країн, зокрема, країн Північної Європи (Норвегія, Швеція, Данія і Фінляндія).

Отже, низка дослідників стверджує, що з початку 80-х до середини 90-х років ХХ століття можна охарактеризувати як етап деструкції та кризи держави загального добробуту (соціальної держави). Зокрема, С. Калашников зазначає, що у цей період піддається сумніву ефективність сформованої системи перерозподілу благ; солідарний принцип соціального страхування втрачає свою універсальність і перестає бути

ефективним для цілого ряду ризиків; з'являються нові значимі соціальні ризики, що вимагають нових способів компенсацій; традиційна концепція соціальних прав піддається перегляду, з'являються нові, масові соціальні категорії, що вимагають захисту; формується нова ідеологія соціальної допомоги; змінюються роль і соціальні функції держави [6, с. 76].

Нові рамки сучасного суспільства привели до втрати солідарним страхуванням універсальності й дозволили деяким авторам зробити висновок, що «страхування – це не більш ніж міф». Так, доповідь Європейського співтовариства 1993 року «Соціальний захист у Європі» констатує: «Під час кризи, коли фінансові ресурси недостатні, а потреби зростають, виникають серйозні підстави для цілеспрямованого надання допомоги найбільш нужденним». У цей час адресність допомоги поширена на більшість країн, причому величина її змінюється залежно від доходів або загального рівня забезпеченості. «Таким чином, виявилася відкинутою одна з основних догм держави загального добробуту – догма про універсальність допомоги» [6, с. 77–78].

Натомість, Дж. П. Рус зазначає, що «універсалізм» сьогодні є абсолютно відмінним поняттям від його початкової ідеї загальних, єдиних ставок страхової допомоги для всіх. «Універсальність тепер означає, що кожний громадянин має право на страхову допомогу суворо рівну до їхніх попередніх заробітків, що таким чином трактується як «рівність»» [28, с. 119]. Проте, дехто з дослідників зазначає, що «універсалізм» лише змінив свою значимість у відповідності до вимог сучасності, та й у адресності допомоги немає нічого поганого, оскільки це дає можливість надавати допомогу лише тим, хто цього дійсно потребує.

Отже, в наукових колах в 1990-х та 2000-х рр. розгорнулася жвава дискусія з приводу того, яких змін переживає європейська соціальна держава. До речі, на користь прихильникам ідеї кризи соціальної держави була економічна криза, яка почалася після розпаду СРСР і значно вплинула на економічні показники країн Північної Європи, зокрема. Також занепад соціальної держави часто розглядали під впливом процесів глобалізації та інтеграції в Західній Європі [див.: 16].

Зрештою, проблеми, які постали перед скандинавськими державами соціального добробуту у 1990-х рр., змусили скандинавських науковців об'єднатися у своєрідний дослідницький інститут, що своїм завданням вбачав розробку та впровадження об'єктивного міжнародного аналізу, характеру та напряму тенденцій скандинавських та інших соціальних держав західної Європи протягом останніх двох десятиліть [див.: 27].

Наперед зазначимо, що висновки скандинавських вчених певним чином суперечать ідеї про те, що з початку 80-х до середини 90-х років ХХ ст. почався етап деструкції та кризи держави загального добробуту (принаймні, що стосується держав Північної Європи). Більш того, вони прагнуть довести протилежне.

Спробуємо коротко охарактеризувати суть тих досліджень. Робота вчених проходила в два етапи, залучаючи самостійні або додаткові стратегії дослідження. Протягом першого етапу увага була зосереджена на тенденціях соціальних держав чотирьох сканди-

навських країн, включаючи зміни передумов, політичних реформ та інших зростань. Більша кількість країн вивчалась протягом другого етапу, що дозволило розмістити скандинавський досвід в межах більш широкого європейського контексту, але за більш вузьким рядом показників. Головним питанням було: наскільки далекосяжними були зміни скандинавських соціальних держав у європейському вимірі?

Це дослідження було опубліковано в 1999 р. під назвою «Скандинавська соціальна політика». В ній зазначається, що незважаючи на важкий економічний стан та інші види тиску, актуальні зміни в управлінні скандинавської соціальної держави, включаючи її виробництво та рівень життя народу, виявилися обмеженими. В будь-якій скандинавській країні не було жодних «скорочень» чи «демонтажу» соціальних держав – рівень добробуту залишався досить незмінним протягом досліджуваного періоду [27].

Завдяки першій праці, додаткова інформація стосовно політичних змін та зростаючої відмінності у рівні доходів у скандинавських країнах стала широко доступною. Ці та схожі питання були предметом другого дослідження, опублікованого під назвою «Скандинавські соціальні держави в європейському контексті» [див.: 24]. Зміни у західноєвропейській соціальній політиці та життєві умови населення вивчалися шляхом зіставлення чотирьох скандинавських країн – Данії, Фінляндії, Норвегії та Швеції – відповідно із Нідерландами, Німеччиною та Великобританією. За будь-якої можливості включалися додаткові країни.

Важливе питання, стосувалось рівня підтримки різними країнами відмінної соціальної політики. Іншими словами, чи існувала «конвергенція» в соціальній політиці? Дослідники дають очевидну відповідь на це питання – «ні».

Всупереч більш поширеному припущенню, існує свідчення, що Скандинавські соціальні держави зазнають «європеїзації». Актуальна тенденція виявилась зворотною. Цей висновок базується на аналізі емпіричних фактів у наступних сферах: розподіл доходу, гендерна рівності та гендерна політика, служби захисту здоров'я та соціального захисту, політична реакція на сімейні зміни, активація соціального забезпечення, політика працевлаштування та фінансування соціальних держав [27].

Таким чином, скандинавські дослідники прийшли до висновку, що незважаючи на вплив глобалізації, економічної кризи кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст. та зростання тенденцій до впровадження спільної європейської соціальної політики в рамках ЄС, скандинавська модель суспільства залишилася досить актуальною. Про це не раз у своїх дослідженнях зазначав Дж. Квіст [див.: 23; 25]. Більш того Дж. П. Рус, захищаючи скандинавську соціальну державу, ставив своїм ідейним супротивникам наступне питання, яке, мабуть, дає одночасно і влучну відповідь на питання поставлені раніше: «якщо скандинавська соціальна держава не є дієюю, то чому працювала в 90-х, коли вважалась банкрутом і зазнавала загроз з усіх сторін?» [28].

Наступним викликом для соціальних держав Північної Європи стала світова фінансова криза, яка по-

чалася у 2008 році і за різними оцінками триває досі. Вона вплинула на соціальну політику західноєвропейських держав загального добробуту значно більше ніж криза 90-х років. Це змусило вчених та публіцистів знову вести мову про кризу і, навіть, занепад європейської соціальної держави [див.: 7; 8; 11; 16; 17]. Проте скандинавські країни, якщо вірити статистиці Всесвітнього економічного форуму (Давоський форум), виявилася найбільш стабільним економічним регіоном в Європі, і спокійно пережили фінансову та економічну кризи. «Перспективи Швеції, Данії і Норвегії виглядають дуже добре, – упевнений провідний економіст Гарвардської школи бізнесу і Стокгольмської школи економіки Кр. Кетелс (Christian Ketels). – Вони повернуться до нормального стану фінансів і економіки набагато швидше і легше, ніж всі інші» [13]. Як зазначає А. Федяшин, дякувати за це північні країни повинні все ті й же «скандинавській моделі» (унікальна система соціального захисту населення, державна участь у економіці, жорстке регулювання банків, безкоштовна освіта і пільгове медичне обслуговування). За логікою, якщо, звичайно, повністю вірити прихильникам школи вільного ринку, Скандинавія з її колосальними державними видатками і дорогою системою соціального забезпечення повинна була б першою звалитися під ударами світової фінансової кризи. Але цього не сталося. За словами професора Кр. Кетелса, сталося як раз зворотне – «Швеція, Данія і Норвегія упоралися з кризою набагато краще, ніж всі інші країни. Їх банківські системи, які жорстко контролюються законодавствами та державними наглядовими органами, звичайно, зазнали втрат. Але в порівнянні з втратами американських або англійських банків це був мізер» [4]. Професор економіки Норвезької школи управління Е. Моєн (Espen Moen) бачив причини такої стійкості у тому, що «міцна держава соціального добробуту, система безкоштовної освіти і медичного обслуговування спрацювали як буферні зони, стабілізуючі економіку і фінанси. У 2008 р. у робітників і службовців державного сектора економіки була солідна надбавка до зарплати. Вони ще ніколи не отримували таких великих грошей. Ці гроші забезпечили попит, а він – функціональність економіки. Все елементарно просто» [1]. Таким чином, Скандинавським країнам допоміг впоратися з кризою і державний сектор економіки. У Данії, Швеції і Норвегії в ньому зайнятий кожен третій працюючий. Для порівняння, в Британії – кожен п'ятий. Спільну з Е. Моєном позицію відстоював і міністр фінансів Норвегії Кр. Халворсен (Kristin Halvorsen), зокрема, він також зазначав, що «в цілому наші системи соціального добробуту з високим оподаткуванням, дорогим соціальним захистом діяли як якоря. Високий рівень інвестування в освіту і професійну підготовку забезпечує і високий якісний рівень робочої сили. А це, в свою чергу, дає скандинавським країнам можливість легко і швидко адаптуватися до мінливих економічних реалій. Великий державний сектор – це страхування від різких коливань або потрясінь на ринках» [13].

Противники скандинавської моделі державної участі в економіці та підтримки системи соціального захисту, натомість, кажуть, що при таких розмірах

країн (населення від 5 до 9 млн. чоловік) скандинавам легко витратити на соціальний захист такі гроші. Та ще з податками, що перевищують за 50–60 %. Але самі вони впевнені, що їх система працює чудово, і підтвердження цьому – легке подолання світової фінансової кризи. Данці, наприклад, назвали свою систему державного соціального захисту «найбільшим національним досягненням» [13].

Проте, що скандинавські країни впевнено долають наслідки економічної кризи підтверджують і представники державної влади, і представники бізнесу. Зокрема, депутат норвезького парламенту (Стортинг), мер м. Хаммерфест, представник Робочої партії А. Якобсен, зазначив, що на порядку денному Спортингу «все те ж саме, що і до ударів горезвісної кризи, – видобуток нафти, газу, захист навколишнього середовища. Чи вплинула фінансова криза на ситуацію в Норвегії? Так. Вразила. Але не панікують. Тому що бюджет Норвегії встояв. Він як і раніше в плюсі... Держава надала допомогу деяким банкам, норвезькому торговому флоту – п'ятому у світі. Але допомога ця була не щедрим подарунком від доброго дядька-прем'єра. Основна ж турбота норвезьких парламентаріїв і уряду – боротьба з безробіттям» [14].

З притаманною банкірам специфікою оцінює ситуацію головний економіст банку «Нордеа» М. Ньюберґі: «Такі країни, як Фінляндія і Швеція будуть у змозі виплатити свій борг, набутий під час кризи, навіть за набагато більш низьких темпах економічного зростання, ніж це зможуть зробити за тих же темпах такі країни як Греція та Ірландія, які погрузили в боргах. За темпами зростання, наприклад, на рівні 3 %, Фінляндія та Швеція зможуть повністю виплатити свої борги, в той час як Греція та Ірландія за схожих темпах не в змозі будуть покрити навіть відсотки за боргами» [10].

За такої ситуації, на думку деяких дослідників, економічна криза все більше посилюватиме поляризацію Єврозони – на країни-боржники і країни-кредитори. Другі, змушені оплачувати завищені соціальні зобов'язання позичальників, вимагають все більш вагомих гарантій за кредити, і в цих країнах все популярнішим стає ідея виходу з Єврозони. Політики країн боржників, навпаки, прагнуть уникнути відповідальності за борги, але, при цьому, через бажання втриматися у владі, не готові знижувати витрати. Найнаочніше ці полюси представляють Італія і Фінляндія, зазначає А. Усов. У фінансових взаємовідносинах цих країн аналітики побачили і підстави можливого розпаду ЄС [12].

Фінляндія традиційно займає найжорсткішу позицію щодо партнерів за Єврозоною, які опинилися в борговій ямі – як один з головних кредиторів. Італія, навпаки, займає першу сходинку з кінця в рейтингу боржників з обсягом державного боргу в 2 трильйони євро. Не дивно, що з такими вихідними даними країни не можуть знайти спільну мову у фінансових питаннях. Фінляндія, протягом останніх років активно спонсоруючи, майже нарівні з Німеччиною і Францією, «проблемні країни», виставила нові умови кредитування: гроші тільки під заставу територій і державних підприємств. Вперше таку пропозицію було висунуто на саміті ЄС у червні 2012 р., яка не знайшла підтримки південноєвропейських боржників [12].

Як підсумок економності та гарного менеджменту – фінська економіка і банківська система зараз практично не пов'язані з ЄС нічим, крім спільної валюти. Крім того, Фінляндія в цілому слабо інтегрована в Єврозону: На ЄС припадає лише 30 % зовнішньої торгівлі Фінляндії – менше, ніж навіть у Великобританії. Натомість, німецькі та французькі банки тримають великі пакети боргових зобов'язань Італії та Греції, і тому уряди цих країн шукають шляхи виходу з нинішньої кризи спільними зусиллями, аж до розгляду можливості об'єднання боргів країн Єврозони. Представники фінського уряду до таких ідей ставляться вкрай негативно, не бажаючи сплачувати чужі борги. Фінляндія настільки жорстко опонує ідеям введення єврооблігацій, що її вихід з Єврозони в разі прийняття Євругропою такого рішення видається цілком реальною перспективою. Можливо, вихід Фінляндії з ЄС стане початком якщо не розпаду «Об'єднаної Європи», то крайньої її поляризації на процвітаючий Північ і збанкрутілий Південь [12].

Своєрідне вирішення цієї проблеми запропонували в Данії. Незважаючи на зростаючі антикапіталістичні настрої в європейських країнах, уряд Данії запропонував країнам ЄС повернутися до повноцінної ринкової економіки і лібералізувати ринок праці. Так, про це заявив представник Данії при ЄС Йонас Берінг Ліісберг зазначивши, що соціальну державу неможливо побудувати на порожньому місці [9]. Замість розбудови суспільства загального благоденства Копенгаген висунув нову доктрину економічного розвитку, назвавши її «флексікьюріті» (flexicurity, від англ. flexibility – гнучкість, security – захист). Цей підхід заснований на тому, що держава не може створити ефективної і довговічної системи соціальних гарантій, стримуючи розвиток бізнесу. Зокрема, пропонується максимально спростити процедуру працевлаштування і звільнення співробітників. Як зазначив керуючий

данського Центробанку Пер Каллесен, «флексікьюріті є частиною вирішення європейських проблем, а в умовах гнучкого ринку праці безробіття просто відсутнє» [9].

Отож, підсумовуючи розгляд впливу економічних криз кінця ХХ – початку ХХІ століть на соціальні держави країн Північної Європи, варто лише підтвердити, що модель держави загального добробуту, яку побудували скандинавці, є досить ефективною. Навіть під впливом економічних криз вона виявилася більш стійкішою ніж соціальні держави інших європейських країн (зокрема, країн Південної Європи). Не дивлячись на вищеокресленні позитивні кроки у подоланні скандинавськими країнами сучасних економічних криз, все ж існує ряд засторог. Зокрема, варто вести мову про поступове розшарування суспільства країн Північної Європи на економічно-активний та економічно-неактивний прошарки (останні потребують та споживають блага держави загального добробуту, а перші – навпаки, створюють ці блага або ж не залежать від них). Проте цікавим є не просто розшарування суспільства, яке було завжди, а те, що відбуваються зміни у політичній свідомості обох груп населення – їхні політичні переконання та цінності починають відрізнятися (як вже розглядалося, подібні тенденції простежуються в Данії). Це поступово утруднюватиме збереження традиційної для скандинавських країн суспільної єдності (толерантність та компромісність у вирішенні проблем, довіра до урядових ініціатив тощо). Більш того, згадане розшарування може посилюватися після кожної економічної кризи, яка діє як своєрідний каталізатор, ставлячи перед суспільством нові виклики. Тому частота криз та їх тривалість мають тенденцію погіршувати ситуацію, ставлячи під загрозу консолідацію суспільства та ідеали скандинавської моделі соціальної держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антюшина Н. Социальное государство в условиях кризиса: скандинавский опыт [Электронный ресурс] / Н. Антюшина // Политическое образование. – 19.03.2009. – Режим доступа : <http://www.lawinrussia.ru/sotsialnoe-gosudarstvo-v-usloviyakh-krizisa-skandinavskii-opyt>.
2. Волков А. Северные страны: под ударом кризиса / А. Волков // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 7. – С. 65–73.
3. Геєць В. Яке майбутнє у соціальної держави? / В. М. Геєць // Економіка України. – 2013. – 7 (620). – С. 4–20.
4. Дорфман М. Скандинавская модель против еврокризиса [Электронный ресурс] / Михаэль Дорфман // Новый смысл. – 25.07.11. – Режим доступа : <http://sensusunovus.ru/analytics/2011/07/25/9185.html>.
5. Захарова Н. Швеция: экономика под ударами финансовых кризисов / Н. Ю. Захарова // Современная Европа. – 2010. – № 3. – С. 84–95.
6. Калашников С. Функциональная теория социального государства / С. В. Калашников. – М. : ЗАО «Издательство Экономика», 2002. – 190 с.
7. Коваль О. Європейська криза: ефект доміно в політиці й економіці. [Електронний ресурс] / Олексій Коваль // Дзеркало тижня. – 2011. – №34 (23 вересня). – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/evropeyska_kriza_efekt_domino_v_polititsi_y_ekonomitsi-88379.html.
8. Кризис социального государства [Электронный ресурс] // Программа «Свой взгляд на мир» на «Эксперт ТВ». – 19.07.2012. – Режим доступа : <http://expert.ru/2012/07/19/svoj-vzglyad-na-mir/>.
9. Невзлин А. Дания предложила Европе вернуться к капитализму [Электронный ресурс] / А. Невзлин // Русская Германия. – 2012. – № 3. – Режим доступа : http://www.rg-rb.de/index.php?option=com_rg&task=item&id=5472&Itemid=13.
10. Репо Э. Исцеление от шока экономического кризиса [Электронный ресурс] / Эльяс Репо // Инфо-Финляндия. – 22.12.2011. – Режим доступа : <http://www.info-finlandia.ru/public/default.aspx?contentid=188189>.

11. Сорман Г. Государство всеобщего благосостояния, мир праху твоему. [Электронный ресурс] / Ги Сорман // Project Syndicate. – Режим доступа : <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-welfare-state-rip/russian>.
12. Усов А. Экономический кризис расколол ЕС на Север и Юг / Алексей Усов. [Электронный ресурс] // РИА Новый Регион. – 07.09.12 13:42. – Режим доступа : <http://www.nr2.ru/economy/402808.html>.
13. Федяшин А. Скандинавский социализм оказался сильнее кризиса. [Электронный ресурс] / Андрей Федяшин // РИА Новости. – 21.08.2009. – Режим доступа : <http://ria.ru/%20analytics/20090821/181849583.html>.
14. Химаньч О. Норвежское чудо. [Электронный ресурс] / Олег Химаньч // Norge.ru. – Режим доступа : http://www.norge.ru/norway_wonder/.
15. Хома Н. Соціальна держава третього тисячоліття: модернізована модель / Н. Хома // Наукові записки Вип. 71 / ред.: О. О. Рафальський, О. М. Майборода. – К. : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2014. – С. 205–215.
16. Чулицкая Т. Демонтаж государства всеобщего благосостояния / Т. Чулицкая // Палітычная сфера. – 2005. – № 4. – С. 61–67.
17. Шелин С. Рай over. Государствам всеобщего благоденствия приходит конец. [Электронный ресурс] / Сергей Шелин // Газета.Ру. – 16.05.2012. – Режим доступа : http://www.gazeta.ru/comments/2012/05/16_a_4584833.shtml.
18. Andersen T. M. The Nordic Model. Embracing Globalization and Sharing Risks / [Torben M. Andersen, Bengt Holmström, Seppo Honkapohja, Sixten Korkman, Hans Tson Söderström, Juhana Vartiainen]. – Helsinki : The Research Institute of the Finnish Economy, 2007. – 165 p.
19. Buchanan J. The Political Economy of the Welfare State / J. Buchanan. – Stockholm : Industrial Institute for Economic and Social Research, 1988. – 31 p.
20. Greve B. What Characterise the Nordic Welfare State Model / Bent Greve // Journal of Social Sciences. – 2007. – № 3(2). – P. 43–51.
21. Kiander J. The Nordic Welfare State in the 1990s: Consequences of Disinflation and Fiscal Consolidation in the Three Nordic EU Countries. [Электронный ресурс] / Jaakko Kiander // Ezoneplus Working Paper. – 2003. – № 13 D (February). – Режим доступа : http://www.ezoneplus.org/archiv/ezoneplus_wp_thirteenD.pdf.
22. Kuhnle S. The Nordic Approach To General Welfare. [Электронный ресурс] / Stein Kuhnle // Nordic News Network. – March 1998. – Режим доступа : <http://www.nnn.se/intro/approach.htm>.
23. Kvist J. Activating Welfare States : Scandinavian Experiences in the 1990s. [Электронный ресурс] / Jon Kvist // Working Paper by The Danish National Institute of Social Research. – 2000. – № 7. – Режим доступа : http://www.oecd/pisa.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Working_papers/workingpaper2000_7.pdf.
24. Kvist J. Distinct or Extinct? Nordic Welfare States in the European Context [Electronic resource] / Jon Kvist // Working Paper by The Danish National Institute of Social Research. – 2002. – № 7. – Mode of access: http://80.198.89.115/Files/Filer/SFI/Pdf/Working_papers/workingpaper2002_7.pdf.
25. Kvist J. Welfare Reform in the Nordic Countries in the 1990s: Using Fuzzy-set Theory to Assess Conformity to Ideal Types / Jon Kvist // Journal of European Social Policy. – 1999. – № 9(3). – P. 231–252.
26. Kwiek M. The Future of the Welfare State and Democracy: the Effects of Globalization from a European Perspective / Marek Kwiek // Values and Norms in the Age of Globalization [ed. E. Czerwinska-Schupp]. – Frankfurt, New York : Peter Lang, 2007. – P. 147–172.
27. Nordic Welfare States in the European Context [Editors: J. Fritzell, B. Hvinden, M. Kautto, J. Kvist, H. Uusitalo]. – London : Routledge, 2001. – 328 p.
28. Roos J. P. The Consequences of the crisis of the 1990's to the Nordic Welfare State: Finland and Sweden / J. P. Roos // The three pillars of wisdom? A reader on globalization, World Bank pension models and welfare society [ed. Arno Tausch]. – New York : Nova Science Publishers. – P. 111–124.

С. И. Шкирчак,

ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

К ВОПРОСУ О ВЛИЯНИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КРИЗИСОВ НА ТРАНСФОРМАЦИЮ СОЦИАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВА В СТРАНАХ СЕВЕРНОЙ ЕВРОПЫ

В статье на примере стран Северной Европы рассматриваются современные тенденции модернизации европейской социального государства под влиянием глобализационных процессов и мировых экономических кризисов. Определяются основные различия в преодолении кризисных явлений между скандинавскими странами и другими странами Западной Европы. Особое внимание уделяется роли накопленного опыта в решении современных проблем функционирования государства всеобщего благосостояния. В частности, сравнивается государственная экономическая и социальная политика стран Северной Европы во время финансовых кризисов 90-х гг. XX века и первого десятилетия XXI века.

Ключевые слова: социальное государство; Северная Европа; экономический кризис; глобализация; модернизация; экономическая политика; социальная политика.

S. Shkirchak,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

**ON THE IMPACT OF ECONOMIC CRISIS ON THE TRANSFORMATION
OF THE WELFARE STATE IN THE NORDIC COUNTRIES**

During the development of Ukrainian social state is important to take into account international experience. The article is an example of the Nordic countries is considered modern trends of modernization of the European social state under the influence of globalization and the world economic crisis. The author explores the basic difference in overcoming the crisis between the Scandinavian countries and other countries of Western Europe. Particular attention is paid to the role of experience in solving modern problems of the welfare state. Specifically, author compares the government's economic and social policies of the Nordic countries during the financial crisis of the 90's XX century and the financial crisis of the first decade of the XXI century. Ukrainian and Western European (particularly Scandinavian) researchers have different perspectives on the nature of the crisis in the 90's. XX century. The author findings indicate that the methods of overcoming the crisis and the nature of public policy make it possible to speak of Nordic approach to the general welfare. During the economic crisis, the Nordic welfare state proved more resilient than the welfare state of other European countries (including the countries of Southern Europe).

Key words: *welfare state; Nordic countries; economic crisis; globalization; modernization; economic policy; social policy.*

Рецензенти: **Іванов М. С.**, д-р політ. наук, професор, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв;
Турчин Я. Б., д-р політ. наук, професор, НУ «Львівська політехніка», м. Львів.

© Шкірчак С. І., 2016

Дата надходження статті до редколегії 15.10.2016